

SWOT ANALİZİ TEKNİĞİ İLE SURİYE'DE
DEMOKRASİ İMKÂNI*

Dilek CANYURT**, Mehmet DALAR***

Makale Geliş Tarihi-Received: 20.03.2019
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 29.11.2019
DOI: 10.37093/ijisi.659004

475

IJSI 12/2
Aralık
December
2019

ÖZ

Suriye krizinin çözümü ile ülkedeki kalıcı barışın tesis edilmesinde önemli bir faktör olarak görülen demokrasiyi kısaca analiz eden bu çalışma, Suriye için nasıl bir demokrasinin olabileceğini SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats - Güçlü yönleri, Zayıf yönleri, Fırsatlar, Tehditler) analiz bağlamında incelemektedir. Suriye'deki toplumlar arasındaki çatışmalara yol açan faktörlere ve Suriye'deki hükümet ve muhalif unsurlarının demokrasiyle ilgili yaklaşımlarına değinen bu çalışma, Suriye'nin toprak bütünlüğü dahilinde bütün farklı etnik, dinsel ve mezhepsel unsurların barış içinde demokratik bir yapıda yaşamaları konusunda fırsat alanlarını araştırmaktadır. Çok katmanlı toplum görüntüsünü veren Suriye toplumunun sosyal yapısı ile siyasal özelliklerini dikkate alarak demokrasi yönünden Suriye'nin güçlü ve zayıf yönlerini

* Bu çalışma, Prof. Dr. Mehmet Dalar'ın danışmanlığında Dr. Öğr. Görevlisi Dilek Canyurt tarafından hazırlanan "Çok Katmanlı Toplumlarda Demokrasi: Suriye Örneği" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Görevlisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Mudurnu Süreyya Astarçı Meslek Yüksekokulu, Bolu/Türkiye. dlcan@mynet.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8509-6141>

*** Prof. Dr. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bolu/Türkiye. mehmetdalar@hotmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5044-859X>

Dilek CANYURT, Mehmet DALAR

inceleyen çalışmamız bu konuda fırsatların ve tehditlerin neler olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, atışma, Toplumsal Yapı, Muhalefet, İktidar.

476

IJSI 12/2
Aralık
December
2019

THE POSSIBILITY OF DEMOCRACY IN SYRIA WITH SWOT ANALYSIS TECHNIQUE

ABSTRACT

Analyzing briefly the context of democracy which seen as an important factor for solution of Syrian crisis and permanent peace in the country this study examines how a democracy model can be possible in Syria in the context of SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) analysis. Dealing with the factors leading to conflicts among Syrian societies and approaches of government and the opposition groups, the study researches the opportunity areas for all different ethnic, religious and sectarian groups to live in a peaceful co-existence within the framework of territorial integrity of Syria. Taking into account the social structure and political features of Syrian community which appears to be multi-layer image, our study examines the strengths and weaknesses of Syria in respect of democracy and reveals the opportunities and threats in this context.

Keywords: Democracy, Conflict, Social Structure, Opposition, Governance.

477

IJSI 12/2
Aralık
December
2019

GİRİŞ

Ortadoğu'da "Arap Baharı" adı altında ortaya çıkan ayaklanmaların 2011'de Suriye'de baş göstermesiyle birlikte başlayan Suriye krizi, gerek ekonomik nedenler, gerek otoriter rejimin baskıcı yapısından kaynaklı sorunlar, gerekse dış güçlerin müdahalesiyle ortaya çıkan vekalet savaşı ve terör eylemleri nedeniyle halen çözüme kavuşmamıştır. Dahası, ülke dışı aktörlerin devreye girmesi ile kriz bütün bölgeyi etkileyen bir iç savaşa dönüşmüştür. Bu iç savaş sürecinin bitmesi için uluslararası toplumda bir takım oluşumlar gerçekleştirilse bile, küresel ve bölgesel güçlerin rekabetleri ve çıkar çatışmaları bir çözüm üretilmesine engel olmuştur. Suriye iç savaşının bu kaotik niteliği, hem Suriyeliler için hem bölge barışı için bir umutsuzluk görüntüsüne dönüşmüştür¹. Yaklaşık sekiz yıldır devam eden iç savaş, sosyal, siyasal, ekonomik ve insani pek çok boyutları ile başta Suriye'yi ve bölge devletlerini ve dahası bütün dünyayı etkilemektedir. Suriye, içerisinde gerek onlarca bulunan farklı kimlik, farklı etnik, dinsel ve mezhepsel yapıları bünyesinde barındıran çok katmanlı toplumsal yapısından kaynaklanan sorunlar, gerekse demokratik olmayan siyasal sisteminden kaynaklı sorunlar, iç barışın sağlanması noktasında zorluklara neden olmaktadır. Suriye'de yakın zaman için bir barış ortamı öngörülemezse bile, bir gün barış geldiğinde Suriye için en ideal yönetim şeklinin bulunması, bir daha böylesi acı tecrübelerin yaşanmaması için önemli gözükmektedir.

Suriye'de; bütün kesimlerin kendi alt kültürlerini koruyabilecek kadar özgür oldukları ve siyaseten de kendilerini ifade ederek yönetime katılabilecekleri bir sisteme ihtiyaç duyulmaktadır. Böyle bir sistemi sağlayacak olan ise demokrasi modelleri içerisinde çoğulluklara hayat hakkı tanıyan modellerden birisi olsa gerektir. Bu tür demokrasi modellerinin hangileri olabileceği sorusu bir tarafa, öncelikle bu çalışmada Suriye için neden demokrasi önerildiği açıklanmıştır. Bu amaca ulaşmak için ise konu ile ilgili literatür araştırılmış, Suriye toplumunu oluşturan katmanlardan çeşitli görüşlere ulaşılmıştır². Suriye'nin tarihi, siyasal ve toplumsal yapısı incelenerek, demokrasi

¹ Kişisel mülakatlarda Suriyelilerde barış geleceğine dair beklentisizlik ve çaresizlik görülmektedir.

² Bu görüşler için zaman zaman kişisel görüşmeler yapılmış, medyaya yansımış mülakatlardan da yararlanılmıştır.

kuramı çerçevesinde analizler yapılmıştır. Suriye için demokrasi önerisinde bulunabilmek için önce demokrasi kavramının ne olduğu ve temel kuralları açıklanmış, bu kuramsal bağlam üzerinden Suriye için neden demokrasi önerildiği tartişılmıştır. Suriye için demokrasi ile ilgili araştırmalar yapılırken de bu demokrasi modelinin nasıl bir demokrasi olacağı sorusuna da yanıt aranmıştır. Daha sonrasında ise demokratik bir yönetim şeklinin Suriye'de uygulanabilirliğini araştırmak için SWOT analiz tekniği kullanılarak Suriye'nin demokrasi adına güçlü ve zayıf yönleri ile dış dünyadan kaynaklı riskler ve fırsatlar analitik bir şekilde ortaya konulmuştur.

1. DEMOKRASİ KAVRAMI

Demokrasi, tarihsel derinliği olan ve tarihsel süreç içerisinde anlamında bazı genişlemeler ve değişimler geçirmiş olan bir kavramdır (Sartori, 1996: 287). Bu nedenle de çok tartişılmış ve pek çok tanımı yapılmıştır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, bu kadar tartişılan ve net anlamı bulunmayan demokrasi kavramının bütün tartişmalarının; halk egemenliği, eşitlik ve kendi kendini yönetme kavramları çerçevesinde dönmekte olduğu da bir gerçektir (Sartori, 1996: 63). Çünkü demokrasi, devletin egemenliğini halkın iradesiyle şekillendirmek isteyen veya böyle olduğunu iddia eden, egemenlerin egemen olduklarına karşı hesap verme yükümlölüklerini oy kullanma ile ilişkilendirmiş olan, bütün siyasal düzenlerin kullandığı bir üst kavramdır (Schmidt, 2002a: 14). Bu bağlamda incelendiğinde ise, demokrasi kavramının herkes tarafından kabul edilegelelen bazı karakteristik özelliklerinin bulunduğunu belirtmek gerekir ki bunlar:

1. Siyaseten karar vericilerin periyodik olarak seçilmesi,
2. Seçilen görevlilerin seçimler aracılığı ile kontrolü,
3. Gizli oy (Mayo, 1964: 140),
4. Siyasi eşitlik. Buna göre her yetişkinin oy verme hakkı vardır ve bu bir oydur. Her oy ise birbirine eşittir. Ancak, tek başına oy verme eşitliği ülkeyi diktatörlükten demokrasiye taşımak için yeter değildir (Mayo, 1964: 52-55).
5. Siyasal özgürlükler,
6. Çoğunluğun kararının kabul edilmesi. Bunun şöyle bir handikabı olabilir: Temsilciler farklı seçmen gruplarını temsil ettiği için

bölünmüş olduklarından, ortak karar almaları pek mümkün değildir (Mayo, 1964: 140). Bu ifade edilenler ise demokrasinin asgari şartlarıdır (Mayo, 1964: 57).

Yukarıda da vurgulandığı üzere seçimler halkın onayını gerçekleştirmiş olduğundan dolayı demokratik sürecin özünü oluşturmaktadır. Ancak seçim sürecinin önemini dikkate almakla birlikte, tek başına seçim erkinin demokrasinin mekanik güvencesi olması ise, vatandaşın bilgi alma koşullarıyla sağlanmıştır. Bu koşullar da, her zaman kamuoyu oluşturanların baskısına açık olmuştur. Amaç kamuoyuna duyarlı bir yönetim oluşturmaktır. Seçimlerin özgür olması ancak düşünce ve kanaatlerin de özgür olması ile gerçekleşebilecektir. Bu gerçekleşmezse özgür seçimler bir anlam ifade etmeyecektir (Sartori, 1996: 95-96). Diğer yandan siyasi özgürlükler muhalif siyasi partilerin oluşmasına zemin hazırlayacaktır. Bir demokratik sistemdeki en önemli odak noktası ise, siyasi özgürlükler ve dolayısıyla muhalefet ve diğer çoğulcu yapılarıdır (Mayo, 1964: 55). Meşru muhalefet ortadan kalkacak olursa, demokrasi de anlamını yitirecektir (Mayo, 1964: 56).

Bu çerçeveden de dünyada demokratik değişimleri destekleyen, dünya üzerindeki özgürlük durumunu denetleyen ve demokrasi ile insan haklarının savunuculuğunu yapan bağımsız bir izleme kuruluşu olan Freedom House (Corke, 2013: 23)'un siyasal haklar ve sivil özgürlüklerle ilgili olarak bir devletin demokratik durumunu ölçmek için kullandığı kontrol listesinde üzerinde durulan özgürlükleri de, demokrasi sürecinin içine katmak gerekmektedir ki, bunlar şu şekilde belirlenmiştir:

1. Devlet başkanının özgür ve adil seçimlerle belirlenmesi,
2. Yasama organının özgür ve adil olması,
3. Seçimlerde eşit kampanya yapma fırsatı, adil oylama ve oy pusulalarının dürüst sayımı. Adil seçim yasalarının varlığı,
4. Seçmenlerin seçilmiş yetkililere özgürce destek verebilmesi,
5. Kişilerin istedikleri siyasi parti veya siyasi gruplarla örgütlenme hakkına sahip olabilmeleri,
6. Muhalefetin güçlenebileceği gerçekçi bir ortamın var olması,

7. Kişilerin, ordu, dış güçler, totaliter partiler, dinsel hiyerarşiler ve ekonomik oligarşiler gibi güç odaklarının etkisinden uzak olmaları,
8. Her türlü azınlık gruplarının, kendi kaderlerini tayin hususunda makul ölçüde karar alma sürecine katılabilmeleri,
9. Toplanma ve gösteri yapma özgürlüğünün varlığı,
10. Sivil ya da siyasi örgütlenme özgürlüğünün varlığı,
11. Özgür mesleki örgütlerin varlığı,
12. Bağımsız bir yargı sistemi, hukukun üstünlüğünün olması ve polisin üzerinde sivil denetiminin varlığı,
13. Muhalif gruplara yönelik politik terörün olmaması: Haksız tutuklama, sürgün ve işkence gibi uygulamaların olmaması,
14. Devletin yolsuzluk ve aşırı kayıtsızlıktan uzak durması,
15. Açık ve özgür tartışma ortamının varlığı,
16. Kişisel özerkliğe saygı ve mülkiyet hakkıyla ilgili özgürlüklerin varlığı,
17. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve ekonomik fırsat eşitliğinin varlığı. (Karatnycky, 2000, Aktaran: Tilly, 2014: 15-16).

Yukarıdaki bütün vurgulamalardan sonra denilebilir ki, demokrasi Schumpeter'in dediği gibi, bir temsilci seçme yöntemidir (Schumpeter, 2003: 10). Ancak, bu temsilcilerin seçildiği ortam, gerçek anlamda siyasi ve kişisel özgürlüklere sahip olmalı ve anayasal kurumsal temelleri güçlü bir şekilde kurgulanmış bir ortamda gerçekleşmiş olmalıdır ki, demokrasi anlamını bulsun. Demokrasinin bir yöntem olduğuna şüphe yoktur. Ancak onun, teknolojik bir araçmış veya aletmiş gibi görülmesi de çok yanlış olacaktır. Çünkü bu yöntem şekli, sonuçları ve muhtevayı etkileyecek kadar etkili bir yöntemdir. Örneğin; gizli veya açık oy sisteminin benimsenmesi sadece şekli bir kural gibi gözüke de, sonuçlar üzerinde son derece etkili olmaktadır (Mayo, 1964: 182). Diğer taraftan demokrasinin temel bir şartı da, sivil topluma kök salmış ve kurumsallaşmış partilerdir ve sadık bir kitleye dayanmış bulunan en az iki partinin olmasıdır (Miliband, 1994: 175-176). Montesquieu ve Rousseau gibi siyasal düşünürler, her ne kadar gerçek demokrasinin ancak küçük ülkelerde gerçekleşebileceğini ve temsilci seçmenin özgürlükten vazgeçmek

olduğunu iddia etseler bile, modern demokrasinin temel politik kurumsal özelliği seçilmiş temsilcilerden oluşan meclisin varlığıdır (Plattner, 1998: 174).

Bir devletin demokratik olup olmadığı konusuna gelince; bunun hangi kriterlerle belirlenebileceği konusunda farklı yaklaşımlar vardır: Anayasal yaklaşım, sadece devletin demokrasi ile ilgili yasal prosedürlerine bakarak değerlendirme yapar ki, bu da bazı devletlerde ilan edilen ilkeler ile yaşam pratiklerine uymamaktadır - Kazakistan ve Jamaika örneği-. Diğeri de özel yaklaşımdır. Bu yaklaşım, ülke yönetiminin insanların refahını, kişisel özgürlüğünü, toplumsal eşitliğini, sosyal adaleti, güvenliği, kamusal müzakereyi ve çatışmaların barışçıl yollarla çözümünü destekleyip desteklemediği ile ilgilenmektedir. Üçüncüsü ise, süreç yönelimli yaklaşımlardır ki, bu yaklaşım dar bir bakış açısıyla genellikle sadece seçimleri odak noktasına koyarak inceleme yapar ve seçimlerin hükümeti ve politikalarını değiştirme becerisi ile ilgilenirler ki, politik süreçleri anlama bakımında yetersiz kalmaktadır (Tilly, 2014: 22-25). Bazı durumlarda da konsensüs demokrasisi olarak kabul edilecek çoğunlukçu olmayan veya sınırlı çoğunluğa yer veren modellerde toplum unsurlarının ayrı ve parçalı olduğu için karar süreci bu unsurların uzlaşmalarına bağlı olarak yavaş işlemektedir. Ayrıca uzlaşma sağlamak adına müzakere süreci şeffaf işlemeyebilmektedir. Bu da katılımcıların sorumluluklarıyla ilgili problemlere yol açabilmektedir (Schmidt, 2002b: 150).

Yukarıdaki açıklanan özelliklere göre, demokrasiye birebir uygun yaşayan bir modeli henüz yeryüzünde bulunmamaktadır. Bu gerçeklikten hareketle, demokrasinin bazı temel dinamiklerinin bir ülkede hayat bulmuş olması, o ülke için demokrasi ile yönetiliyor denilmesi için yeterli olacağı ifade edilebilir. Zira gerçek dünyada karşılaşılan bazı engeller nedeniyle normatif olarak idealize edilen demokrasinin gerçekleşmesi mümkün değildir. Ancak, böyle bir normatif model oluşturma ve onu idealize etme, gerçek dünyada yaşanan sorunları çözüme ulaştırma ve ideal demokrasiye yaklaşma adına önemli bir işlevi yerine getirmektedir (Dahl, 2010: 38).

Suriye, demokratik yönetim olduğunu iddia eden fakat gerçek demokrasiden uzak bir yönetim ile yönetilen bir devlettir. 2011 yılındaki halk gösterileri ile tüm dünya, halkın demokratik taleplerine ilişkin gösterilerine şahit olmuştur. Çalışmamızda Suriye için gerçek

anlamda demokrasinin neden gerekli olduğu tartişılacak ve SWOT analizi tekniği ile ũlkenin demokrasi anlamında ortaya koyduğu gũçlü ve zayıf yönleri tespit edilecektir. Bu yöntem çerçevesinde uluslararası ortamın ũlke için sunduğu fırsatlar ve riskler de değerlendirilecektir.

2. SURIYE İÇİN NEDEN DEMOKRASİ

“Arap Baharı” süreci ile Ortadoğu toplumlarındaki sıkıntılar bir anda dünya gündemine oturmuş ve bu toplumlar demokrasi ve özgürlük talepleri ile dikkatleri üzerlerine çekmişlerdir. Suriye’de demokrasi ve özgürlük talepleri ile başlayan ve bu talepleri kendi çıkarları için kullanan dış güçlerin müdahalesiyle iç savaşla devam eden süreçte, sorunların ilk başlangıcı olan bu talepler doğrultusunda, neden Suriye’de demokrasinin gerekli şart olduğunu anlamak gerekmektedir. Bunu başarmak için de, öncelikli olarak bu demokrasi taleplerinin demokratik olarak hangi eksikliklerden kaynaklandığına değinmek gerekmektedir. Bunlar;

1. Suriye’de düzenli seçimler söz konusu olmaktadır, ancak bu seçimler sadece göstermelik seçimlerdir, herkesin katılabildiği adil bir yarışma ortamı söz konusu değildir (Dinçer, Coşkun, 2011: 10).
2. Seçimlerin göstermelik olduğu ve özgür bir şekilde yapılmadığı için seçmenler seçilenleri kontrol edememektedir.
3. Suriye’de parlamento ve farklı siyasi partilerin varlığından bahsedilebilir, fakat gerçekte bu parlamento ve partiler Baas Partisi’nin kontrolündedirler (Moubayed, 2012).
4. Halkın bilgilmesini sağlayacak alternatif kaynaklar ve bağımsız bir medya yoktur ve internet de kısıtlanmıştır (Halepli, 2016³).
5. Siyasi eşitlik söz konusu değildir. Siyaseten bir yere gelmenin şartı, Esad ailesine yakın olmaktan geçmektedir (Dede, 2016).
6. Gerçek bir muhalefet söz konusu değildir. Muhalefet etmeye kalkanlar hapse girmektedir.

---

³ Kişisel güvenlik dolayısıyla, röportaj yapılan kişinin rızası olmadığı için ismi değiştirilmiştir.

7. Halk, istihbarat örgütleri, güvenlik güçleri ve Baas Partisi'nin ortasında sıkışmış durumdadır. Bu yapılar hayatın her alanına hâkimdir (Dede, 2016; Halepli, 2016).
8. Toplanma ve gösteri yapma özgürlüğü yoktur. Nitekim 2011 yılındaki gösterilerde rejim göstericilere silahla karşılık vermiştir (Zisser, 2012: 107).
9. Bağımsız sivil toplum kuruluşları (STK) bulunmamaktadır. Bulunan STK ve mesleki örgütler bile Baas çatısı altında toplanmıştır (Coleman, 2011: 35).
10. Polis ve istihbarat gibi güvenlik birimlerinin halka karşı uygulamalarında herhangi bir denetim mevcut değildir (Syria Intelligence and Security Agencies 2012, <http://www.globalsecurity.org/intell/world/syria/intro.htm>, 31Aralık 2016'da erişildi).
11. Devlet yolsuzluğa batmış durumdadır. İşler genelde rüşvet çarkıyla ve patronaj ile dönmektedir. Bu anlamda da ekonomik fırsat eşitliği zaten bulunmamaktadır (Bar, 2006: 356-358).
12. Mülkiyet hakkı ile ilgili azınlıklarda sorunlu alanlar mevcuttur. Örneğin sınır bölgesinde yaşayan Türkmenler mülk edinmemektedirler (Dede, 2016).

Yukarıda sayılmış olan bu demokratik eksiklikler, toplumda reform ve demokrasi taleplerinin yükselmesine neden olmuş, bu talepler karşılanmayınca ve daha başka etmenlerinde etkisiyle barışçıl eylemler nihayetinde şiddete dönüşmüştür. Gerçekte, bir rejim devlet kurumlarını ve toplumu kontrol etmeye devam etmek istiyorsa, kötüye giden şeylerin telafisi için bazı değişimlere müsaade etmek zorundadır (Darwisheh, 2013: 10). Ancak, Esad rejimi kendinden kaynaklı sorunlara çözüm üretme becerisini geliştirememiş ve halkın taleplerine kulağını tıkamıştır. Zaten Baas rejiminin çizmiş olduğu sistem, tek kişiyi merkeze alan oligarşik bir yapı ve güçlü güvenlik aparatları ile kendisini sağlama almayı başarmış bir sistemdir. Ortadoğu'daki diğer bütün rejimler gibi zora dayalı bir rejimdir ve iktidar süreçlerinin içerisinde baskı araçlarını kullanarak hayatta kalmayı başarmıştır (1982 Hama katliamı gibi.) (Bozarlan, 2014: 344).

Batı demokrasilerinde birey öne çıkarken, Suriye gibi Ortadoğu devletlerinde gücün bireyleşmesi vardır. Devletler, artık o şahıslarla

anılır olmaktadır (Esad’ın Suriye’si gibi.). Bu devletlerde özgürlükler halkın kendi mücadeleleri ile elde ettiği bir sonuç değil, devletin anayasalar aracılığıyla halka sunduğu bir hediye olmuştur. Devlet kendi sunduğu bu hediyeyi isteğine göre genişletip daraltmıştır. Özgürlükler de iki parametreye bağlıdır: Birincisi, devletin tehlikeli bulduğu muhalif hareketlere karşı oluşturduğu güvenlik araçları ve bölgesel ve lokal krizlerin o andaki durumu. Örneğin, Arap-İsrail savaşları pek çok Arap ülkesinde sivil ve politik özgürlüklerin kısıtlanmasına neden olmuştur (Jaber, 2003: 128). Pek çok Ortadoğu ülkesinde hâlihazırda bir demokratikleşme başlamadığı gibi, henüz yönetimler ve halk tarafından da demokrasi tam anlamıyla anlaşılammıştır (Jaber, 2003: 127). Durumun böyle olması Ortadoğu ülkeleri için demokrasinin dikkate değer bir anlamı olmadığı veya dünyanın diğer bölgelerine göre daha önemsiz olduğu anlamını taşımamaktadır (Dalacoura, 2015: 420).

Bu mücadeleleri yürüten muhalif kanadın söylemlerinde bilhassa demokrasi ve demokratik öğelere olan talepler dikkat çekmektedir. Bu söylemlerden bazı örnekler vermek gerekirse: Suriye Ulusal Konseyi’nin Dış İlişkiler Komisyonu’nda görevli Halit Hoca, “Demokratik, çoğulcu, bireysel özgürlüklere riayet eden, hakların anayasa ile güvence altına alındığı, bağımsız yargı ve liberal piyasa ekonomisinin var olduğu bir ortamda, ordunun, siyasilerin egemenliğinde görev yaptığı ve kadın-erkek eşitliğinin olduğu üniter bir yapı öngörmekte” (Hoca, 2012: 5) olduklarını ifade etmiştir. Suriye Türkmen Topluluğu Hareketi sözcüsü Ziyad Hasan da siyasal ve anayasal reformlar gerçekleştirilerek çok partili sisteme geçilmesini (Hasan, 2012: 58) talep ettiklerini dile getirmiştir.

Yine Suriye Türkmenleri resmi temsilcisi Abdurrahman Mustafa da; “demokratik, çoğulcu, evrensel insan haklarına dayalı hür bir Suriye’nin oluşması” (Mustafa, 2015) beklentilerini dile getirmiştir. ÖSO eski komutanı Albay Riyad El-Esaadise Müslüman ve laik bir demokrasiyi tercih ettiklerini (Beşar, 2011) belirtmiştir. Suriye Türkmen Hareketi Sözcüsü Ali Öztürkmen, Suriye’de tüm halkların çıkarlarını dikkate alacak, modern ve sivil bir demokrasiye ihtiyaç olduğunu ve bunun haricinde bir yönetim tarzının, Suriye halklarının çıkarlarını göz önüne almayacağını (Öztürkmen, 2011: 26) ifade etmiştir.

Müslüman Kardeşler grubunun 2010 yılına kadar uzun yıllar genel sekreterliği görevini yürütmüş olan Ali Sadrettin Bayanuni “Suriye’de gerçek bir demokratik rejime ulaşmak için modern esaslara göre yeniden bir yapılanmaya gerek duyulduğunu belirtmiştir. Bunun da, kısmi ya da şekli reformlarla gerçekleşmesinin mümkün olmadığını ve Suriye’de yapılması gerekenin; şeffaf bir ortamda, demokratik, çok partili, iktidar değişiminin gerçekleşebildiği, hukukun üstünlüğünün yer aldığı bir sistem inşa etmek” (El-Bayanuni, 2011: 18) olduğunu belirterek, demokrasiye vurgu yapmıştır. Yine benzer demokrasi talepleri ile İhvan liderlerinden Mulhem Droubi, Müslüman Kardeşler tarafından çıkarılan ve gelecekte Suriye’de çok partili demokrasiyi gerçekleştirmeyi taahhüt eden bir siyasi programdan (Oweis, 2012) bahsetmiştir. Bu açıklamalar özellikle Siyasal İslam taraftarlarının demokrasiyi kabullenmeye istekli olup olmadığı konusunda tartışmaların çokça yaşandığı günümüzde (Fuller, 2010) ılımlı İslam olarak nitelendirilen görüş sahiplerinin bakış açılarını göstermesi açısından önem kazanmaktadır. Diğer yandan zaten Müslüman Kardeşler’in ilk kurulduğu yıllarda Suriye’nin siyasi hayatında bir siyasi parti olarak aktif olarak çalıştığı bilinmektedir (Seale, 1989: 322). Bu anlamda da demokratik parlamenter bir sisteme zaten adapte olmuş bir grup oldukları ifade edilmelidir.

Devletin üniter yapısı ile ilgili olarak diğerlerinden farklı düşünmekle birlikte Kürt muhaliflerin de aynı şekilde demokrasi noktasındaki talepleri dikkat çekmektedir. Şöyle ki; Suriye İslah Partisi’nin Kürdistan bölgesindeki temsilcisi ve Suriye Ulusal Kürt Meclisi Kürdistan bölge temsilcisi Cedan Ali, Suriye Kürtleri’nin Suriye için demokratik, çoğulcu, parlamenter bir sistemi talep ettiklerini (Ali, 2012), benzer şekilde Suriye Kürt Birlik Partisi temsilcisi Abdülbaki Yusuf, Suriye Kürt Demokrat Partisi Temsilcisi Behçet Beşir Resul, Suriye Kürdistan Demokratik ilerici Partisi’nin üst düzey yetkilisi Ali Şemdin, Kürt Demokratik Birlik Partisi’nin temsilcisi Mahmut Ali Muhammed, Suriye Kürt Demokratik Partisi Genel Sekreteri Abdulhekim Beşar ve Suriye Kürt Ulusal Konseyi’nin üyesi Şelal Geddo gibi Suriyeli Kürt muhaliflerin ortak söylemi olarak Suriye için

demokratik, anayasal ve parlamenter ve laik bir sistem önerdikleri gör÷lmektedir⁴.

Rejim tarafının düşünçesine gelince; her ne kadar kurulu düzenlerini devam ettirmek yönünde eğilimleri olsa da, Beşar Esad’ın bu konudaki fikirlerine de yer vermek gerekmektedir. O’na göre; demokrasinin kurumlar olmadan inşa edilmesi mümkün değildir ve demokrasi sadece toplumun çıkarlarına göre de inşa edilemez (Esad, 2011). 2011 yılında iç savaşın daha henüz başlamadığı dönemde söylediği bu ifadelerle devlet merkezli anlayışını ortaya koymuş ve yine bu konuşmasında reformların uzun bir zaman alacağını ancak, gelecek nesiller için bunun düşünölebileceğini ifade etmiştir (Esad, 2011). 2016 yılında iç savaşın olduğu bir dönemde halkın yapılan seçimlere katılmış olmasını, rejime olan destek olarak yorumlamış ve ayakta kalmalarının nedenini bu şekilde açıklamıştır. Ayrıca iç savaş sürecinde yaşanan olayları, dış güçlerin komplosu olarak değerlendirerek (Esad, 2016a), toplumdan yükselen demokrasi ve özgürlük taleplerini dikkate almamıştır. Esad yine 2016 yılında RTP Kanalı’na verdiği bir mülakatta, demokrasinin bir Batı paradigması olduğunu, bu nedenle Batıdan olduğu gibi ithal edilemeyeceğini ve kendi ülkesinin değerlerine uygun, kendine özgü bir yapı olması gerektiğini vurgulamıştır (Esad, 2016b).

Diğer yandan, halen ülkede hâkim güç olan Alevilerin, Sünniler hakkında önemli çekinceleri vardır. Bu çekincelerin bir kısmı yukarıda anlatıldığı üzere, Esad rejiminin propagandalarından kaynaklanmış olsa da, tarihi yaşanmışlıkların mezhep mensuplarının hafızasında derin etkiler bıraktığı ve kuşaklara bu şekilde aktarıldığını düşünmek doğru bir anlayış olacaktır. Hıristiyanlar ve Ermeniler, İslami bir yönetimin gelmesinden korkmaktadırlar (Hasan, 2012). Bu anlamda da, Sünni Müslüman kesim dışındaki inanç sahiplerinin çekincelerinin dikkate alınması yeni kurulacak sistemde barışın devamı için bir gereklilik olarak gözükmektedir. Hourani’nin 1947 yılında yazdığı “Minorities in the Arab World” adlı eserinde, Alevi ve Dürzilerin o dönem için, Suriye Devleti’ne kurumsal olarak bağlanmakla birlikte, hala özel bir yönetime sahip olduklarını yazmıştır. Suriye’deki diğer azınlıklar gibi Alevi ve Dürzilerin de

⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Nebahat Tanrıverdi, 2012 Suriye Söyleşileri, Rapor No: 187, Kasım 2013.

otonomiden korktuklarını, Dürzi ve Alevilerin tam bağımsızlık hedefleri olsa bile, otonomi isteklerinin olmadığını belirtmiştir. Alevi ve Sünni azınlık grupların kendi sosyal ve kültürel farklılıklarından dolayı bazı özel uygulamaları talep ettikleri ifade edilmiştir (Hourani, 1947: 115).

Soğuk savaş sonrası dönemde, artık dünya sisteminin hızla değiştiği ve ekonomik, politik ve ideolojik olarak son derece hızlı değişim ve alt-üst oluş sürecine girildiği herkes tarafından kabul edilmektedir (Coşkun, 2007: 13). Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra, seküler milliyetçiliğe dayalı pek çok devlet kırılma hâle gelmiş ve bu devletlerden yeni devletler ve yeni uluslar ortaya çıkmıştır. Bu farklı bölgelerin ortak noktası ise, geçmişte ekonomik, siyasi ve yönetsel olarak otokratik yapıda olmalarıdır (Hofstee, 2010: 60). Bugünlerde ise, özellikle "Arap Baharı" olarak adlandırılan süreçte, hatta daha da öncesi, Körfez Savaşı'ndan beri Ortadoğu coğrafyasının son derece büyük değişim ve dönüşüm sürecine girdiği açıkça görülmektedir. Bir diktatörlük sürecinin nihayetinde demokratikleşen bugünün sanayileşmiş devletleri ve bir savaş sonrası yıkımı gören ve kurtuluşu demokraside bulan Japonya (Nesic, Dauve, 2012: 18-20) gibi Ortadoğu devletlerinin demokratikleşmelerinin beklenmesi hiç de olasılık dışı değildir.

Her rejimde yöneten ve kamusal alan bulunmaktadır, ancak demokrasiler için vatandaşın yönetime olan katılımı ona demokrasi niteliğini kazandıran bir özelliktir. Kısmi demokrasilerin çoğunda, sınıf, cinsiyet ve ırk gibi belli özelliklerden dolayı seçme ve seçilme hakkı sınırlandırılmış, siyasi örgütlenmelere de çok kısıtlı biçimde izin verilmiştir. Bu haklar ise uzun uğraşlar ve bazen kanlı iç savaşlar neticesinde elde edilmiştir (Schimtter, Karl 1995: 69). Dünya'da gerçekleşen tarihi süreçlere bakıldığında, genellikle demokrasilerin kriz sonrası çözüm üretme adına kurulduğu görülmektedir. ABD'nin demokrasisini, ancak 600.000 ölü verdiği Amerikan İç Savaşı'ndan sonra kurabildiği ileri sürülmüştür. Herkesin yumuşak bir geçişle demokratikleştiğini düşündüğü İngiltere bile, Fransa'dan 142 yıl önce bir iç savaştan sonra "Şanlı Devrim Anlaşması"nı yapabirmiştir (Dauve, Nesic 2012: 20-21). Aynı neden-sonuç ilişkisinin, genelde Ortadoğu, özeldde Suriye için de düşünülmesi mümkün olabileceği iddia edilmektedir. Ancak, bu toplumlardan beklenmesi gereken devrim veya reform değildir. İdeal olan, kendi sosyal koşulları

içerisinde demokrasi düşüncesini kimlikleriyle bütünleştirebilmeleridir (Pace, 2009: 4-5).

İç savaşın getirdiği toz duman içerisinde demokrasi ve özgürlük talepleri adeta önemini yitirmiş ve yaklaşık yedi yıllık sürede savaştan başka hiç bir şeye şahit olunmamıştır. Suriyeli muhaliflerde, giderek artan radikalleşme söz konusu olmuştur. Bu durumun geçici olduğu ve barış ortamı gerçekleştiğinde radikalleşen pek çok muhalifin, sıradan bir Suriye vatandaşı olarak Suriye toplumunun kendine özgü toplumsal yapısına geri döneceği ifade edilmektedir.⁵ Suriye son derece sert bir yönetim tarafından yönetilmesine rağmen, arka planındaki kültürel birliktelikten dolayı gerçek anlamda hoşgörölü bir toplum (Erdemol, 2013: 22) olduğu ve Cihadizim taraftarına ait Selefizm görüşlerinin, Suriye toplumunun inanç dokusuna uygun olmadığı Şamlı Sufi bilgin Muhammed el- Yakubi tarafından ifade edilmiştir (El-Yakubi, 2015). Diğer yandan, ülkelerinden göç etmek zorunda kalmış Suriyeli milyonlardan mutlaka geri dönenler olacaktır. Bunlar için radikalleşmeden bahsetmek yerine, özellikle daha özgür ülkelere göç edenlerin demokrasi hakkındaki görüşlerinin pekiştiği bile ileri sürülebilir⁶.

Bir Ortadoğu devleti olan Suriye'de bugüne değin demokratik bir idarenin olmayışını toplumun siyasal kültürüne bağlama eğiliminde olan görüşlerde bulunmaktadır. Bu görüş, toplumların kültürel yapılarının demokrasinin normlarının ve kurumlarının yaygınlaşması noktasında etkili olduğu ve anti-demokratik olan bir kültürün demokrasinin kurulmasını engellemese bile işleyişini zorlaştırarak, yönetimi demokratik meşruiyetten yoksun bırakacağını (Huntington, 1995: 41) iddia etmektedir. Ancak kültür Ortadoğu'da demokratikleşmeyi engelleyen bir bağımsız değişken olarak görölmeye uygun bir etmen olsa da, sadece geleneksel yapının otoriteryen rejimlerin yerleşmesine müsaade eden kolaylaştırıcı etkisinden bahsetmek mümkündür (Hinnebusch, 2006: 376).

⁵ Savaşan ve savaş içerisinde kalan bireylerin rehabilitasyonu konusu da ayrıca incelenmesi gereken problemlerden biridir.

⁶ Türkiye'ye göç etmiş olan iş adamı Halepli biz demokrasiyi burada gördük, siz burada çok şanslısınız (Halepli, 2016) şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Suriye'nin politik kültürünü sadece İslamcılık ve Arapların kendilerine ait sosyo-kültür etkenleri gibi özelliklere bağlayan görüşlerin, devlet-toplum ilişkilerinin değişen doğasını açıklamak noktasında yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir (Khatib, 2011: 18-19). Bilhassa iç savaş sürecinde siyasi iktidarın kitlelerin problemlerini çözmekten aciz kaldığı bu durumda, en kolay sığınabilecekleri alan, etnik veya ideolojik dini kimlikler olacağından, Suriye'de de bu durumun gerçekleştiğini belirtmek yanlış olmasa gerektir. Böylelikle IŞİD/DAEŞ benzeri meşruiyetlerini dinden alan terör örgütleri ile meşruiyetlerinin kaynağını etnik kimlikten alan PYD gibi oluşumlar bölgede hâkimiyet kurabilmişlerdir (Yıldırım, 2016). Ancak, bu siyasal düzlem iç savaşın getirdiği zorlu koşullarda oluşmuş ekstrem bir durumdur. Bölgedeki insanların siyasal katılım içerisinde bulunarak, en azından bireysel hakları ile var olabilecekleri adil ve barışçıl bir düzen inşa edilerek, bunların önüne geçmek mümkün olabilecektir. Bu gerçekleşmediği sürece etnik ve dini kökenli terör örgütlerinin ortadan kalkmayacağı da muhakkaktır (Yıldırım, 2016).

Suriye baskın kültürü İslam etkisinde kalmış ve Arap milliyetçiliğinin de etkili olduğu bir yapıdadır. Özellikle sömürge süreci yaşamış bir ülke olarak da, Batı'ya karşı ciddi bir güvensizlik duygusu hâkimdir. Ayrıca, toplumda uzun yıllar otoriteryen bir rejimde yaşadıkları için, bu durumun verdiği sindirilmişlik de söz konusudur. Ülkenin bütün negatif unsurlarına bir başkaldırı olarak, 2011 yılında ortaya çıkan özgürlük taleplerini, toplumun demokrasiye olan açlığı olarak değerlendirmek yerine Suriye toplumunun dini olarak İslam'a bağlı yapısını demokrasi için negatif bir unsur olarak yansıtmak doğru olmayacaktır. Çünkü İslam ile demokrasi arasındaki bağlantıyı inkâr eden uç noktada İslami düşünceler olduğu gibi, İslam'ın da demokratik bir sistem gerektirdiğini savunanlara kadar geniş bir yelpazede bakış açıları da bulunmaktadır⁷ (Esposito, Voll 2001).

Suriye toplumunun demokrasi denildiğinde neyi anladığı konusu ise sorunlu alanlardan biridir. Gökçe ve Özdemirci tarafından Türkiye'deki Suriyeli göçmenler üzerinde yapılan bir saha çalışmasında, Suriyelilerin demokrasi algısının çelişkilerle dolu

---

⁷ Müslüman Kardeşler grubunun -ki Suriye'nin en bilinen İslamcı muhalif grubudur- yukarıda demokrasi hakkında düşünceleri de açıklanmıştır.

olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar, Suriye’de seçimlerin adil bir şekilde yapıldığı ve herkesin siyasi görüşlerine uygun partilerin olduğunu belirtirlerken, aynı zamanda seçimlerin halk iradesini yansıtmadığını da ifade etmişlerdir. Muhalefet ve iktidar olma süreci ile düşünce hürriyeti ve basın özgürlüğü konularında ise olumsuz sonuçlara ulaşılmıştır (Gökçe, Özdemirci, 2016: 401). Aynı şekilde, 1963 yılından beri Suriye’de reformları, sivil ve anayasal hakları savunan, ayrıca internet üzerinden oluşturulmuş Jamal Atassi forumunun yöneticisi konumundaki Suriyeli aktivist Suheir Atassi’nin verdiği bir mülakatta, kendisine “Suriyeliler gerçekten değişimi istiyor mu?” Sorusuna; halkın gerçekte Suriye’de nasıl bir ortamda yaşadıklarının farkında olmadıkları yönünde cevap vermiştir. Suriyelilerin, biz gidersek kaos gelir, biz ülkede istikrarın güvencesiyiz şeklindeki propagandalar ile rejim tarafından korkutulduklarını iddia etmiştir. Ayrıca halkın en büyük korkularından birinin, Irak benzeri olayların Suriye’nin de başına gelmesi⁸ (Atassi, 2011) olduğunu da açıklamalarına eklemiştir. Bu noktadan hareketle Suriye halkının bölgede gelişmelerden kaynaklı korkmuş ve/veya korkutulmuş oldukları ve demokrasinin tam olarak neyi ifade ettiği ve kendilerinin nasıl bir zeminde yaşadıkları hakkında farkındalıklarının gelişmemiş olduğu düşünülebilir.

Son noktada Suriye’de yapılan gösterilerde anlaşılmıştır ki halkın, bilhassa özgürlüklerin artması, yolsuzlukların giderilmesi ve güvenlik güçlerinin şiddetinin ortadan kaldırılması noktasında güçlü talepleri olduğuna da şüphe yoktur. Özellikle 2011 yılında meydana gelen ayaklanmalarda, göstericilerin hesap verebilirliğe vurgusu, keyfi uygulamaların son bulmasına dair istekleri ve demokrasinin özü olan onurlu bir yaşam ve sosyal adaletin tesisine ilgili istekleri, Ortadoğu’da demokrasiye ilişkin taleplerin göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Dalacoura, 2015: 420). Dahası sokak gösterileri sürecinde basın özgürlüğü ve toplanma özgürlüğü, siyasi parti kurma özgürlüğü, özgür seçimlerde kendi temsilcilerini seçebilme özgürlüğü talepleri; ayrıca polisin işkence ve keyfi tutuklama gibi

---

⁸ Yapılan kişisel görüşmede Suriye’de farklı kimliklerin farklı bölgelerde toplu halde yaşayıp yaşamadığı şeklindeki bir soruya, çok tepkisel ve heyecanlı bir şekilde, Suriye Irak gibi değil, oradan çok farklı (Mecit, 2016-Kişisel güvenlik dolayısıyla, röportaj yapılan kişinin rızası olmadığı için ismi değiştirilmiştir.) cevabı alınmıştır.

uygulamalardan vazgeçmesi, politik tutsakların serbest bırakılması ve bağımsız bir yargı ile yolsuzluklarla mücadele edilmesi (Seale, 2011) ile ilgili talepler henüz karşılık bulmamıştır. Diğer yandan, Suriye özelinde demokratik taleplerin varlığının çok daha önceki yıllara dayandığı 90'lı yılların sonlarına doğru ülkede oluşan forumlarda çeşitli siyasi tartışmaların varlığı ile ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, Beşar Esad'ın başa geçmesi ile toplumdaki yükselen reform talepleri ve sadece söylemde bile kalsa, rejimin reform vaat etmiş olması toplumdaki durumu tarif etmektedir. Dahası uluslararası toplumda Suriye için liberal açılım beklentileri de söz konusu olmuştur (Bar, 2006: 371). Ayrıca "Şam Baharı" adı verilen bu dönemde 2005 yılında muhalif gruplar, demokratik değişim ilkelerini içeren "Şam Deklarasyonu" adlı bir bildiri de yayınlamışlardır (Ayhan, 2012). Görülen odur ki Suriye'de demokrasi talepleri 2011 yılından çok önceleri başlamıştır.

Mukand ve Rodrik'in, bazı ülkelerde demokrasinin gelişmemesini, liberal geleneksel bir alt yapının olmayışına ve liberal düşüncenin ideolojik olarak eksikliğinden kaynaklandığına (Mukand, Rodrik 2015: 23) bağlayan görüşleri ise demokratikleşme konusunda başka bir bakış açısını ortaya koymaktadır. Ancak bunun yerleşmesi çok zaman alan bir süreç olacağından acil bir çözüm olarak, yine de Suriye için bir demokrasi modeli önermek zorunluluğu vardır. Belki demokratikleşme zorunlu olarak ekonomik büyümeyi, sosyal barışı, idari etkinliği, siyasal uyumu hemen beraberinde getirmeyecektir ama en azından bütün bunların olabilmesi adına demokratik idarelerin otoriter rejimlerden daha şanslı olduğu da bir gerçektir (Schimtter, Karl 1995: 78-79). Bu çerçeveden de Suriye gibi uzun yıllar otokratik yönetim altında yönetilmiş çok katmanlı bir toplum için demokrasiyi fazla görmek, temel insan hakları açısından demokrasi gibi bütün tartışmalara rağmen, en ideal bir yönetim tarzından insanları mahrum bırakmak olacaktır. Diğer yandan, kültürün insanların demokrasi anlamında pasif olmalarına neden olduğu iddiası ise gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü demokratik ortamda oluşan siyasal katılımın toplumlara sunduğu fırsatlar, insanları demokrasi noktasında istekli kılmaktadır ki, bu anlamda da Ortadoğu'da siyasal bilinç başka yerlerdekinden daha az değildir (Hinnebusch, 2006: 376). Nitekim Beşar Esad'ın iktidara geldiği yıllarda uluslararası baskıların da etkisiyle rejim toplum üzerindeki baskıları gevşetir gevşetmez, Şam'da entelektüel ve siyasi tartışmaların yapıldığı çok sayıda sivil toplum yapılanmalarının ortaya çıkmıştır (Bar, 2006: 371). Bu da

ülkedeki siyasal farkındalığın ne kadar hızlı gelişebileceğinin bir göstergesidir. Buradan anlaşıldığı üzere, Suriye'nin demokrasi noktasında geri kalma sebebi, toplumun kendi yapısından değil de yönetsel kısıtlardan kaynaklanmaktadır.

Çatışmaların iç savaşa dönüştüğü şu günlerde pek bir anlam ifade etmiyormuş gibi gözükse de, esasen Suriyeli muhaliflerin Batılı standartlarda bir yönetim inşası beklentileri ile yola çıktıkları ifade edilmektedir. Ortadoğu'da bir ülkenin böylesine önemli bir hedef belirlemesi, bölgede benzerine az rastlanır siyasal bir hevesi işaret etmektedir (Çakmak, 2016: 52). Bütün bu veriler ışığında, Suriye'de yeni kurulacak yönetimin mutlaka demokrasinin temel dinamiklerini taşıyan bir sistem olması gerekmektedir. Demokratik bir Suriye'nin inşası için; ülkenin şartlarını iyi bilen, yetenekli sivil siyasetçilere ve hukukun üstünlüğüne dayalı bir anayasal sisteme ihtiyaç vardır. Suriye, geçirdiği iç savaşa rağmen, gerek tarihsel tecrübeleri gerekse yetişmiş insan kaynağı ile bunu başarabilecek potansiyeli barındıran bir devlettir (Sandıklı, Çakmak, 2014: 42). Zaten, muhaliflerin hazırladığı anayasa metni ile medeni, demokratik, çoğulcu, bağımsız ve özgür bir devlet beklentileri ve bağımsız Suriye devletinin, egemen olan halkının ortak iradesine dayalı olarak, kendi geleceğini belirleyeceği demokratik bir sistem kurgulanmıştır (Sandıklı, Çakmak, 2014: 51).

Muhaliflerin, rejimin ortadan kalkması gerektiği inancına odaklanması konusu, şayet doğal olarak otoriter rejimin kalkması ile demokrasinin geleceği beklentisi ise, bunun böyle olmadığı Lübnan ve Irak gibi örneklerle ortadadır (Hinnebusch, 2006: 374). Bu açıdan da, yeni kurulacak sistemde uygulanacak demokratik unsurların ve modelin üzerinde iyi çalışılmış ve toplumsal ve bölgesel dinamikler dikkate alınarak hazırlanmış olması gerekmektedir. Yapılması gereken o kültürün dokusuna uygun demokratik değerler sisteminin inşa edilerek, zamanla yaşayarak toplumsal yapının demokrasi kültürüne adapte olmasını beklemek olmalıdır. Bu iletişim çağında bunun sağlanması sanıldığı kadar da zor olmasa gerektir.

3. SURIYE İÇİN NASIL BİR DEMOKRASİ

Suriye üzerine araştırmalar yapmış olan antropolog Christa Salamandra, Suriye'nin kırılabilir yapısını karmaşık fay hattına benzetmiş ve Suriye'nin geleceği adına iyi şeyler düşünen herkesin,

bu kadar çok ayırımın olduğu ülkenin bu ayırımlarla hesaplaşacağı ve onlardan kurtulacağı bir çıkış yolu aradığını belirtmiştir. Suriye’de eskiden tabu olan ayrılıkların üstesinden gelinmesi konusunda yapılan tartışmaların ve çabaların artmış olmasının ve mutabakat arayışlarının da ülke için ümit vaat edici olduğunu da ifade etmektedir (Salamandra, 2013: 305-306). Farklılık ve kimlik kavramlarının toplumlarda öne çıkması sonucu, içinde birçok farklılığı barındıran toplulukları bir arada yaşatmanın yolunun ne olduğu hususu 21.yüzyılın en önemli siyasal ve yönetsel bir sorusu haline gelmiş bir konudur. Özellikle, farklı etnisitelerin ve dini inanışların yoğun olarak yer aldığı ve potansiyel olarak ciddi çatışma ve gerilim noktalarına sahip ve yer yer de yoğun çatışmaların vuku bulduğu alanlar olan Balkan, Kafkasya ve Ortadoğu gibi bölgeler, çatışmasız birlikte yaşama ihtiyacının görüldüğü en dikkate değer bölgelerdir. Bu gibi yerler için en ideal çözüm ise, demokrasi kuramları içerisinde bulunacağı çağdaş dünyanın da benimsediği bir kavram olarak mantıklı bir değerlendirme sonucunda ortaya çıkacak çözümdür. (Özdemir, 2013: 74).

Yukarıdaki bölümde Suriye’nin geleceği için demokratik bir yönetim tarzının neden gerekli olduğu gerekçelendirilmiştir. Ancak dünyada bu gün gelinen noktada liberal modelin çözüm getiremediği problemler düşünüldüğünde, Suriye için demokrasi kuramları arasından farklı arayışlara girmek ise kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Bilhassa Suriye toplumunun dokusuna uygun ve halkın taleplerine cevap verecek özelliklerde bir demokrasinin tesis edilmesi; bütün toplumsal grupların beklenti ve taleplerinin dikkate alınarak kurulacak bir sistem, sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Öte yandan kurulacak bu yeni sistemde bölgesel ve küresel aktörlerin hassasiyetlerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Adına “Arap Baharı” denilen sürecin yaşandığı diğer bazı ülkelerde, rejim değişikliklerinin çözüm üretmediği ve tekrar ciddi anlaşmazlık ve istikrarsızlıkların baş göstermiş olduğu düşünüldüğünde; Suriye gibi bir devlet için çok özenli ve dikkatli bir şekilde yeni bir sistem inşa edilmek zorundadır (Sandıklı, Çakmak, 2014: 5). Batı’da, politik kültür, siyasi kurumların mimarisi, karar verme süreçlerindeki farklılıklar gibi nedenlerle liberal demokrasinin pek çok formlarının doğması ve bu yapıların da partilerin doğalarını, hükümetlerin karakterlerini ve yönetimin merkezi olup olmamasını etkilediği (Chan, 2002: 14) gibi benzer şekilde Suriye için ülkenin doğasına uygun bir modele şiddetle ihtiyaç vardır.

Suriye’de demokrasi konusunda demokrasi teorisi perspektifinden bakıldığında Sartori (1996: 99), bir toplumda demokratik etkinlikleri kolaylaştıran veya zorlaştıran toplumsal koşulların bulunduğunu belirterek, bir toplumdaki kùltürün türdeş olması veya ayrı kùltürlerin var olması ile demokrasi arasında bir ilişki olduğunu ve demokratik biçimlerin bu farklı siyasi türdeki toplumlar üzerine oturtulmakta olduğunu ifade etmiştir. Bu düşünceden hareketle önerilecek model Suriye’nin çok katmanlı ve parçalı yapısına uyumlu olması gerekmektedir. Yaygın görüşe göre, derin ayrılıklar yaşayan toplumların bu sosyal yapısı, demokrasi için önemli bir zorluk olarak ortaya çıkmaktadır ve böyle toplumlarda hem demokrasinin inşası hem de devamlılığının sağlanması, homojen toplumlara göre oldukça zor olmaktadır (Lijphart, 2004: 96).

4. SWOT ANALİZİ İLE SURİYE’DE DEMOKRASİ

Tablo 1: Suriye’nin SWOT analizi ağıısından güçlü ve zayıf yönleri.

Güçlü Yönleri/ İçsel	Zayıf Yönleri/ İçsel
Ayrılıklarla başa çıkabilmek adına yapılan yoğun tartişmalar.	Çok katmanlı kırılğan yapısı.
Güçlü demokrasi ve özgürlük talepleri.	Otoriteryen tek parti rejiminden kaynaklı patornaj, kabilecilik, yolsuzluk gibi siyasi ve yapısal sorunlar.
Radikal dini anlayışın Suriye kùltürüne uyumsuzluğu.	Muhaliflerde radikalleşme eğilimleri.
Zengin tarihsel tecrübe ve yetişmiş insan.	Muhalifler arasında uyumsuzluk ve birlikte hareket edememeleri.
Sivil toplum örgütlerinin sayısındaki artış ve yoğun internet kullanımı.	Baskıcı rejimden ve sömürgeci tarihten kaynaklı bastırılmışlık duygusu.
Siyasi farkındalığın çok çabuk gelişebilmesi.	Kürt bölgesinin bağımsızlık talepleri.
Tarihi derinliğe dayalı ortak yaşam kùltürü.	Kabile ve yerel kimliklere olan kuvvetli bağ ve bu bağların iktidara ulaşmak için araçsallaştırılması.
Yeni bir sisteme olan ihtiyacın açıkça fark edilmesi.	İç savaştan kaynaklı sorunlar: Keskinleşen sekteryen ayrımlar, ekonomik sorunlar, güvenlik sorunları vs.
Toplumun genelindeki birlikte yaşama niyeti	Ekonomik güçlükler.
Ülke nüfusunun çok kalabalık olmaması.	İktidarda olanların bu güçten vazgeçmeye yanaşmamaları.
	Bağımsız bir devlet olarak çok kısa bir geçmişi olması ve demokrasi deneyimi olmadığından demokratik siyasi kùltürün bulunmayışı.

Tablo 2: SWOT analizi yöntemiyle Suriye için Fırsatlar ve Tehditler

Fırsatlar/Dışsal	Tehditler/Dışsal
Bölgesel olarak stratejik önemi.	İran'ın ülke üzerindeki güçlü etkisi.
BM'nin arabuluculuk çabaları.	Rusya'nın ve İran'ın ülke üzerindeki güçlü etkileri
Türkiye, İran, Rusya, ABD gibi devletlerin barışa yönelik çabaları.	ABD'nin Kürt muhaliflere olan desteği.
Suriye'ye yönelik demokratikleşme beklentileri.	İŞİD/DAEŞ gibi terör örgütlerinin artan etkililiği.
	Suudi Arabistan ve Katar gibi devletlerin etkileri.
	Bölgesel ve küresel aktörlerin ülke üzerindeki çıkar çatışmaları.
	Diğer ülkelerdeki Kürt oluşumların Suriye'deki Kürtlere olan etkisi.

496

IJSI 12/2
Aralık
December
2019

Yukarıda SWOT analizinde gösterildiği şekliyle, Suriye'nin çok katmanlı kırılmalı toplumsal yapısının iç savaşın getirdiği ortamda daha bir derinleştiği tespit edilmiştir. Ancak Suriye bu haliyle zayıf bir görünüm sergilerken, bazı gruplar için binlerce yılla ifade edilebilecek bir birlikte yaşam kültürünün varlığı ve son dönemde ortaya çıkan ayrılıklarla başa çıkabilmek adına yapılan yoğun tartışmalar, ülkenin güçlü yönlerinden birini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra toplumun hemen her kesiminde oluşmuş demokrasi ve özgürlük talepleri Suriye için güçlü bir yönü oluştururken, iktidarı ve gücü elinden bırakmak istemeyen oligarşik bir yapının varlığı zayıf yönlerine işaret etmektedir. Diğer taraftan ülkeyi zayıf kılan özelliklerden biri ise güçlü demokratik taleplerle ortaya çıkan Suriye muhalefetinin çeşitli nedenlerle giderek radikalleşmesidir. Bu radikalleşme eğilimi, dış aktör olan radikal terör örgütlerinin ülkede rahat hareket etmelerine yol açmış, giderek rahat hareket eden radikal örgütlerin muktedir oldukları alanlardan militan kotarmaları da kolaylaştırmış ve bu durum da bir kısır döngüye yol açmıştır. Bütün bu zayıflık ve tehditlere rağmen ülkenin toplumsal ve kültürel dokusunun bu tarz radikal anlayışlara uygun olmayışı ise iç savaş bittiğinde radikal eğilimlerin azalacağı yönünde bir yoruma kapı aralamakta ve ülkenin güçlü bir yönü olarak ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan her ne kadar otoriter rejimden kaynaklı yıllardır gelişen bastırılmışlık duygusu ile azalan siyasi farkındalığa rağmen, zengin tarihsel tecrübe ve yetişmiş insan gücü ile ülkede özgürlük ortamları geliştiğinde hızla gelişebilecek siyasi farkındalık, dahası her

kesim tarafından, yeni bir sisteme olan ihtiyacın açıkça fark edilmesi ülkenin güçlü yönlerini oluşturmaktadır. Kürt liderlerin ayrılık veya özerklik talepleri ve Türkiye merkezli PKK terör örgütünün kolu olan PYD'nin Suriye'de aktif etkinlikleri önemli zayıf yönleri olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte Suriye toplumunun genelinde gözlemlenen birlikte yaşama niyeti ise ülkenin güçlü yönlerini oluşturmaktadır. Ayrıca bir taraftan ülke dışı insiyatifler ile uluslararası toplumun tarafları barıştırma çabaları ülke için bir fırsat oluştururken, muhalifler arasındaki uyumsuzluk ve işbirliği becerisinin yetersiz olması zayıf yönlerinden birini oluşturmaktadır. Zaten iç savaşın getirdiği olumsuzluklar ile henüz yeni bir yönetim modeline odaklanma mümkün görünmemektedir. Bütün bunların üzerine bir de ülke üzerinde küresel ve bölgesel aktörlerin çıkar çatışmaları düşünöldüğünde ülkenin nasıl bir risk alanında olduğu açıkça görölmektedir.

497

IJSl 12/2
Aralık
December
2019

SONUÇ

Yukarıda yapılan çalışmada ortaya konulmuştur ki, ülkede gerçekleşen ayrılıklarla başa çıkabilmek adına yoğun tartışmalar yapılmıştır. Güçlü demokrasi ve özgürlük talepleri, radikal dini anlayışın Suriye kültürüne uyumsuzluğu, zengin tarihsel tecrübe ve yetişmiş insan, sivil toplum örgütlerinin sayısındaki artış ve yoğun internet kullanımı, siyasi farkındalığın çok çabuk gelişebilmesi, tarihi derinliğe dayalı ortak yaşam kültürü, yeni bir sisteme olan ihtiyacın açıkça fark edilmesi ve toplumun genelindeki birlikte yaşama niyeti Suriye'nin güçlü yönleri içinde değerlendirilebilir. Ayrıca Suriye nüfusunun çok kalabalık olmaması gibi demokratik ortamın ilerlemesi ve gelişmesi için olumlu olacak bazı iç dinamikler ve ülkenin bölgesel olarak stratejik önemi, BM'nin arabuluculuk çabaları, Türkiye, İran, Rusya, ABD gibi devletlerin barışa yönelik çabaları, dünyada oluşmuş Suriye'ye yönelik demokratikleşme beklentileri gibi uluslararası ortamdan kaynaklı fırsatlar, demokrasiye geçiş için itici bir ivme olabileceğini ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte zayıf yönleri azımsanmayacak kadar fazladır. Suriye'nin çok katmanlı kırılğan yapısı, hâlihazırdaki otoriteryen tek parti rejiminden kaynaklı patronaj, kabilecilik, yolsuzluk gibi birikmiş siyasal ve yapısal sorunlar, bazı muhaliflerde selefileşme ve radikalleşme eğilimleri, muhalifler arasında uyumsuzluk ve birlikte hareket edememeleri, muhaliflerin baskıcı uygulamaları, baskıcı

rejimden ve sömürgeci tarihten kaynaklı bastırılmışlık duygusu, Kürt bölgesinin bağımsızlık talepleri, kabile ve yerel kimliklere olan kuvvetli bağ ile bu bağların iktidara ulaşmak için araçsallaştırılması ve iç savaştan kaynaklı sorunlar ülkenin zayıf yönleri olarak düşünülebilir. Keskinleşen sekteryen ayrımlar, ekonomik sorunlar, güvenlik sorunları, ekonomik güçlükler, iktidarda olanların bu güçten vazgeçmeye yanaşmamaları, bağımsız bir devlet olarak çok kısa bir geçmişi olması ve demokrasi deneyimi olmadığından demokratik siyasal kültürün bulunmayışı gibi Suriye'nin iç dinamiklerinden kaynaklı zayıflıklar ile küresel ve bölgesel güçlerin ülke üzerindeki güçlü etkisi diğer zayıf yönlerini oluşturmaktadır. Ayrıca Rusya'nın ülke üzerindeki güçlü etkisi risk ve tehdit faktörü olarak Suriye toplumunun zayıf yönleri çerçevesinde değerlendirilebilir. ABD'nin Kürt muhaliflere olan desteği, IŞİD/DAEŞ gibi terör örgütlerinin etkinliği, Suudi Arabistan ve Katar gibi devletlerin etkileri, bölgesel ve küresel aktörlerin ülke üzerindeki çıkar çatışmaları fırsat alanlarını daraltarak riskleri öne çıkarmaktadır.

Demokratikleşmenin önündeki bütün engellere rağmen çok katmanlı bir toplum olan Suriye için demokratik modelden başka bir yönetim şekli önermek isabetli olmayacaktır. Zaten yeryüzünde mükemmel uygulanan bir demokrasi örneği olmadığı gibi en demokratik ülkelerde bile çeşitli aksaklıklar mevcuttur. Bu çerçeveden de demokrasi adına tüm eksikliklerin yine demokratik bir model içerisinde çözüleceği fikrinden hareketle demokrasi modelleri içerisinde çok katmanlı toplumlar için önerilebilecek çoğunlukçu olmayan bir demokrasi modeli Suriye için önerilebilir. Diğer yandan çalışmada değinildiği gibi demokrasi içerisindeki çoğunlukçu olmayan modellerin derin ayrımlar yaşayan parçalı yapılara sahip toplumlar için uygun olduğuna dair bir eğilim de vardır. Fakat bu tür modellerde karar alma süreçlerinin yavaş işlemesi ve müzakere süreçlerinin çok şeffaf yürümemesi nedeniyle etkinliği konusunda soru işaretlerine yol açabilir. Ama yine de çoğunlukçu sistemlerin, özellikle, azınlık grupların güvenli bir şekilde entegrasyonu meselesini göz ardı etmiş olmaları, bu nedenle de çatışmalı grupların entegrasyonu için yeterli kabiliyete sahip olamayışı, çok katmanlı ve köklü ayrımları olan toplumlarda uygulanırlığına olanak vermediğinden dolayı çoğunlukçu demokrasiler yetersiz olabilmektedir.

Swot Analizi Tekniği İle Suriye'de Demokrasi İmkam

Suriye gibi çok katmanlı, heterojen ve farklı özğüllükleri olan çoğul yapılı bir toplum için önerilecek demokratik modelin, Suriye'nin tarihi dinamiklerine, toplumsal ve siyasi yapısına ve toplumdaki tarafların taleplerine uyumlu olması zorunluluğu vardır. Homojen toplumlara göre demokrasinin yerleşmesi oldukça zor olacağı düşünölmekle birlikte derin ayrılıklar yaşayan Suriye toplumunun geleceği için grupların uzlaşarak müzakereci yöntemle de olsa bu konuda ilerleme kaydetmesi mümkündür. Bütün bu zorluklara rağmen, hem Suriye gibi çok katmanlı toplumların en ideal şekilde nasıl yönetileceği sorununun çözümüne bir katkı sağlamak, hem de demokrasi teorilerine örnek olaylar yardımı ile somutluk kazandırmak noktasından demokrasi modelleri üzerinden çoğullukları olan toplumlar için araştırmalar yapmak önem kazanmaktadır.

499

IJSI 12/2
Aralık
December
2019

KAYNAKÇA

Ali, Cedan (2012). 2012 Suriye Söyleşileri. (Röportaj Yapan Kanpolat, H. vd.), Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Atassi, Suheir (2011). (A. Jazeera, Röportaj Yapan) Al Jazeera.

Ayhan, Veysel. (2012). "Suriye'de Demokratik Gösterilerden Silahlı Muhalefete: İç Savaşa Doğru mu?". (<http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/1566?s=orsam%7Cturkish>, 13 Aralık 2016'da erişildi).

Bar, Shmuel (2006). "Bashar's Syria: The Regime and Its Strategic". *Comparative Strategy*, 25, 353-445.

Beşar, Asaad (2011). Albay Asaad Beşar Esad'a Karşı. (Röportaj Yapan A. Aydıntaşbaş) Milliyet.

Bozarşlan, Hamid (2014). *Ortadoğu: Bir Şiddet Tarihi*. A. Berktaş (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Chan, Sylvia (2002). *Liberalism, Democracy and Development*. Cambridge: Cambridge University Press.

Coleman, South (2011). *Culture Shock! Syria: A Survival Guide to Customs and Etiquette*. Tarrytown: Marshall Cavendish Corporation.

Corke, Susan (2013). "Demokrasi ve Siyasal Katılım". Boztekin, Nihal (Ed.), *Uluslararası Demokraside Gerileme ve Küresel Sorunlar Konferansı*, İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, 23-31.

Coşkun, M. Kemal (2007). *Demokrasi Teorileri ve toplumsal Hareketler*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Çakmak, Cenap (2016). "Suriyeli Muhalifler Ne İstiyor?". *Ortadoğu Analiz*, 8(73): 51-53.

Dahl, A. Robert. (2010). *Demokrasi Üzerine*. B. Kadioğlu (Çev.), Ankara: Phoenix Yayınevi.

Dalacoura, Katerina (2015). "Islamism, Democracy and Democratization and the 2011 Arab Uprisings". *Mediterranean Politics*, 20(3), 420-426.

Darwish, Housam (2013). "Syria and the Arab Spring: Unraveling the Road to Syria's Protracted Conflict". *The Asan Institute for Policy Studies* 44: 1-12.

Dede, Ekrem (2016). (M. E. Duşak, Röportaj Yapan).

Diñer, O. Bahadır; Coşkun, Gamze (2011). *Mayınlı Arazide Yürümenin Adı: Suriye'de Değişimi Zorlamak*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Yayınları.

Swot Analizi Tekniği İle Suriye'de Demokrasi İmkani

El-Bayanuni, A. Sadrettin (2011). Suriye Müslüman Kardeşler Cemaatinin Eski Genel Sekreteri ve Şura Meclisi Üyesi Ali Sadrettin El-Bayanuni ile Röportaj. 17-19. (Röportajı Yapanlar, V. Ayhan ve O. Orhan), Ortadoğu Analiz.

El-Yakubi, Muhammed (2015). Sheikh Muhammad al-Yaqoubi Responds to al-Julani's al-Jazeera Interview. (Röportaj Yapan, M. Barber).

Erdemol, K. Mustafa (2013). *Suriye Denklemi*. Ankara: NotaBene Yayınları.

Esad, Beşar (2011). Interview with Syrian President Bashar al-Assad, <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703833204576114712441122894>

Esad, Beşar (2016a). (ABNA24, Röportaj Yapan) Ehli-Beyt Haber Ajansı.

Esad, B. (2016b). (R. Kanalı, Röportaj Yapan) SANA. Şam.

Esposito, L. John ve Voll, O. John (2001). "Islam and Democracy". *Humanities*, 22(6): 1-5.

Fuller, Graham (2010). "Islamist and Democracy". Carothers, Thomas; Ottaway, Marina (Eds.), *Uncharted Journey: Promoting Democracy in the Middle East*, New York: Carnegie Endowment for Int'l Peace, 37-55.

Gökçe, A. Fuat; Özdemirci, İlbey (2016). "Suriyeli Mültecilerde Demokrasi Algısı Kilis Örneği". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(14), 384-403.

Halepli, Rıza (2016). (D. Canyurt, Röportaj Yapan).

Hasan, Ziyad (2012). 2012 Suriye Söyleşileri. (O. Orhan, Röportaj Yapan) Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi. Ankara.

Hinnebusch, Raymond (2006). "Authoritarian Persistence, Democratization Theory and the Middle East: An Overview and Critique". *Democratization*, 13(3): 373-395.

Hinnebusch, Raymond (2011). "The Ba'th Party in Post-Ba'thist Syria: President, Party and the Struggle for Reform". *Middle East Critique*, 20(2): 109-125.

Huntington, P. Samuel (1995). "Demokrasinin Üçüncü Dalgası". Diamond, Larry; Plattner, F. Marc (Eds.), E. Özbudun (Çev.), *Demokrasinin Küresel Yükseliş*, Ankara: Yetkin Yayınları, 31-52.

Hoca, Halid (2012). Esed Sonrası Suriye. (Röportajı Yapanlar, T. E. Öztürk; A. Semir).

Hofstee, Willem (2010). "Reaction From a Social Scientist". ter Haar Romeny, B. (Ed.), *Religious Origins of Nations? The Christian Communities of the Middle East*. Boston: Koninklijke Brill NV.53-63.

501

IJSl 12/2
Aralık
December
2019

Hourani, A. Habib (1947). *Minorities in the Arab World*. London: Oxford Univeristy Press.

Jaber, S. Abu Kamel (2003). "Democratization in the Middle East: Experiences, Struggles, Challenges". Saikal, Amin; Schnabel, Albrecht (Eds.), *The Democratic Process in Syria, Lebanon, and Jordan*. London: United Nations University Press.127-141.

Khatib, Line (2011). *Islamic Revivalism in Syria: The Rise and Fall of Ba'thist Secularism*. New York: Taylor and Francis Group.

Lijphart, Arend (2004). "Constituonal Design For Divided Societies". *Journal of Democracy* 15(2), 96-109.

Mayo, B. Henry (1964). *Demokratik Teoriye Giriş*. E. Kongar (Çev.), Ankara: Türk Siyasi

Mecit, Ahmet (2016). (D. Canyurt, Röportaj Yapan).

Miliband, Ralph (1994). "Sosyalist Alternatif". Diamond, Larry; Plattnerker, F. Marc (Eds.), E. Özbudun, L. Köker (Çev.), *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı, 160-178.

Moubayed, Sami (2012). "Syria's New Constitution: Too Little, Too Late". (http://www.huffingtonpost.com/sami-moubayed/syrias-new-constitution-t_b_1275519.html, 13 Aralık 2016'da erişildi).

Mukand, S., ve Rodrik, D. (2015). The Political Economy of Liberal Democracy. *National Bureau of Economic Research* (Working Paper 21540), 1-38.

Mustafa, A. (2015). ORSAM Bölgesel Gelişmeler Söyleşileri. (ORSAM, Röportaj Yapan) Anlara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Nesic, Karl; Dauve, Gilles (2012). *Demokrasinin Ötesinde*. İ. Kahraman (Çev.), İstanbul: Sel Yayıncılık.

Oweis, Y. Khaled (2012). "Syria's Muslim Brotherhood Rise from the Ashes". (<http://www.reuters.com/article/us-syria-brotherhood-idUSBRE84504R20120506>, 4 Aralık 2016'da erişildi).

Öztürkmen, Ali (2011). Suriye Türkmen Hareketi Sözcüsü Ali Öztürkmen ile Röportaj. 24-29. (Röportajı Yapanlar V. Ayhan, O. Orhan) Ortadoğu Analiz.

Pace, Michelle (2009). "Liberal or Social Democracy? Aspects of the EU's Democracy Promotion Agenda in the Middle East". *International Institute for Democracy and Electoral Assistance*, 1-16.

Plattner, F. Marc (1998). "Liberalism and Democracy: Can't Have One without the Other". *Foreign Affairs*, 77(2), 171-180.

Salamandra, Christa (2013). "Sectarianism in Syria: Anthropological Reflections". *Middle East Critique*, 22(3), 303-306.

Swot Analizi Tekniği İle Suriye'de Demokrasi İmkânı

- Sandıklı, Atilla; Çakmak, Cenap (2014). *Suriye'nin Yeniden Yapılandırılması*. İstanbul: BİLGESAM Yayınları.
- Sartori, Giovanni (1996). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*. M. T. Tunçer Karamustafaoğlu (Çev.), Ankara: Yetkin Yayınları.
- Seale, Patrick (1989). *Asad: The Struggle For The Middle East*. Los Angeles: University of California Press.
- Seale, Patrick (2011). "Is the Syrian Regime in Danger?" (<http://middle-east-online.com/english/?id=45345>, 4 Kasım 2016'da erişildi).
- Schmidt, G. Manfred (2002a). *Demokrasi Kuramlarına Giriş*. M. E. Köktaş (Çev.), Ankara: Vadi Yayınları.
- Schmidt, G. Manfred (2002b). "Political Performance and Types of Democracy: Findings from Comparative Studies". *European Journal of Political Research*, 47, 147-163.
- Schumpeter, A. Joseph (2003). "Capitalism, Socialism and Democracy". Dahl, Robert; Shapiro, Ian; Cheibub, Jose Antonio (Eds.), *The Democracy Sourcebook*. London: The MIT Press. 5-11.
- Schimtter, C. Philippe ve Karl, L. Terry (1995). "Demokrasinin Küresel Yükselişi". Diamond, Larry; Plattner, F. Marc (Eds.), L. Gönenç (Çev.), *Demokrasi Nedir.....Ne Değildir?*, Ankara: Yetkin Yayınları, 67-81.
- Syria Intelligence & Security Agencies*. (2012). tarihinde Globalsecurity.org: (<http://www.globalsecurity.org/intell/world/syria/intro.htm>, 31 Aralık 2016'da erişildi).
- Tilly, Charles (2014). *Demokrasi*. E. Arıcan (Çev.), Ankara: Phoneix Yayınevi.
- Yıldırım, Ramazan (2016). Ortadoğu Coğrafyasında İŞİD Yok Edilebilir mi? (Y. Yazıcıoğlu, Röportaj Yapan). (<http://www.amerikaninsesi.com/a/ortadogu-cografyasinda-isid-yok-edilebilir-mi/3285105.html>, 11 Mart 2017'de erişildi).
- Zisser, Eyal (2012). "The 'Struggle for Syria': Return to the Past?". *Mediterranean Politics*, 17(1), 105-110.

503

IJSl 12/2
Aralık
December
2019

SUMMARY

In this study we analyze the probability of democracy in Syria where the crisis currently continues. We use SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats) analysis method in this study. The study, which considers the different social structure of Syria, tries to reveal what kind of democracy might be in Syria in the future. Dealing with the opinions of different opposition groups and pro-government groups the study discusses the areas of opportunity for Syria's future. It also points out the possible risks. The study analyzes the strengths and weaknesses of the Syrian society in terms of a democratic government. The rebellions in the name of "Arab Spring" out breaking in Middle East appeared in Syria in 2011 and caused crisis in countrywide. This crisis has not been resolved until now due to the problems arising from repressive nature of authoritarian regime, proxy war, terrorist acts that emerged by intervention of foreign powers. In Syria, there is a need for a system in which all sectors and ethnics are free to be able to protect their subcultures and to participate in government by expressing themselves in politics. Such a system that will provide the right to life among the pluralities is one of the optimal models of democracy. The study examines why democracy is proposed for Syria, apart from the question of which types of democracy models can be explained. In order to achieve this aim, the literature on the subject has been researched and various views have been reached from the layers that constitute the Syrian society. The historical, political and social structure of Syria are briefly examined and analyzed within the framework of democratic theory in this study. In order to propose democracy for Syria, the study firstly deals with the concept of democracy and its basic principles and discusses why democracy is proposed for Syria in this theoretical context. While conducting researches on possibility of democracy in Syria the respond of question has been sought for models of democracy in this study.

There is no country governed in full model of democracy in the world. Based on this reality, it can be stated that some basic dynamics of democracy will be possible in a country and that it will be said to be governed by democracy for that country. Because, because of some obstacles encountered in the real world, it is not possible to realize the normative idealized democracy. However, forming such a normative model and idealizing it is an important function to fulfill building democracy, and to resolve the real world problems in the context of approaching ideal democracy.

It is justified why a democratic style of governance is necessary for the future of Syria in this study. However, considering the problems that the liberal model cannot solve at this point in the world today, it is inevitable for Syria to explore different quests among the theories of democracy. Establishing a democracy that is especially suitable for the texture of the Syrian society and

which will respond to the demands of the people is important. A system to be established considering the expectations and demands of all social groups is necessary for sustainability. There is a strong need for a democracy model that fits the country's nature for Syria as those of many forms of liberal democracy in the West such as the politic culture, the architecture of political institutions, and the difference in decision-making processes, and nature of political parties being in center of the government.

Despite all obstacles to democratization in Syria, it would be inconceivable to propose another form of governance other than the democratic model for Syria composing of multi-layered societies. There is no example of a perfectly implemented democracy in the world, but even in the most democratic countries there are various problems. On the other hand, there is a tendency that non-majoritarian models in democracy are suitable for societies with fragmented structures with deep divisions.

When considering democracy in Syria from perspective of democracy theory it can be said that there are social conditions in a society that facilitate or complicate democratic activities, as Sartori stated in his works that there is a relationship between democracy and the existence of different cultures and that democratic forms are based on societies of this different political type. The democratic elements to be proposed for a plural society with multilayered, heterogeneous and different specificities, such as Syria, must be compatible with the historical dynamics, social and political structure of Syria and the demands of the parties in society. According to common point of view as Lijphart stated in his work, a non majoritarian democracy model can be proposed for societies living in deep division as that of Syria's. Because in such societies both the construction and the continuation of majority democracy is vey difficult compared to homogeneous societies.

